

Herkül Millas'ın '**Azınlıkça Dergisi**' (Gümölcine) ve '**Agos Gazetesi**' (İstanbul) için ALGI(LAMAK) yazısıdır.

15 Agustus 2012.

Azınlıklar ve Pastırma Yazı

Azınlıklar Türkiye'de son yıllarda güzel haberler alıyor ve hoş davranışlarla karşılaşılıyor. En başta söylem çok rahatlatıcı: artık rehin değilsiniz, eşitsiniz, haksızlıklara son veriliyor, güvenin, evinizdeymişsiniz gibi hissedin. Davetler, ziyaretler, teşrifatlar, gülüşler... Bunlar değişen bir havanın işaretleri. Ama uygulamalar da aynı olumlu yönde: devletçe zorla ve keyfi bir biçimde ellerinden alınmış olan mülk azınlığa kısmen iade ediliyor.

Bunun sonucunda geçenlerde "azınlıkların baharından" söz eden bir yazı okudum. Malum "bahar" metaforu son aylarda çok yaygın; Arap ülkeleri "baharı" yaşıyor son zamanlarda. Bahar antik dönemlerden beri bu anlamda kullanılan bir benzetme: yeniden doğuş, hoş bir dönemin başlangıcı anlamında. Antik Yunanda "Anthesterion" kutlamaları Dionis adına Nisan ayında olurmuş. "Anthein" çiçek açmak anlamındadır. Bu bayramlarda efendilerle köleler bir arada şarap içebilirlermiş. İsa'nın hayata dönüşü de bahar aylarında kutlanması rastlantı değildir; hıdrellez ve Nevruz'un mevsimi de öyle. Bahar bütün dünyada ezelden beri öyle sevinçle kutlanır, ama sevince neden günler de bahar ile ilişkilendirilir.

Tabii bu bahar metaforunu ciddi bir biçimde düşünürsek, baharı başka mevsimlerin izlediği gelir akla: yaz ve sonra sonbahar ve hele kış! Benim bu düşüncem karamsarlık veya kinizm, yani niyet şüpheliği yüzünden olabilir. Aklımdan pastırma yazı bir türlü çıkmıyor. Bahardan daha yakışık gibi bu güzel sürpriz günler. Bahar ve yaz gibi mevsimler öngörülebilir, pastırma yazı daha belirsizdir. Sözlüklere baktım şöyle anlatıyorlar pastırma yazını: “genellikle sonbahar mevsiminin sonundaki güneşli, hava sıcaklığının mevsime göre yüksek olduğu günler için kullanılan deyim. Bazı yıllar birkaç kez yaşanır, bazen de hiç görülmez. Genellikle birkaç gün ya da bir hafta kadar sürer. Gündüzler güneşli olur, geceleri don görülebilir.”

İşte bu “gündüzleri güneşli, geceleri donlu” lafı ve pastırmalı metafor günümüzdeki durumla daha yakışık, çünkü Süryani Manastırı topraklarının devletçe azınlığın elinden alınmasını da açıklayabiliyor. Ruhban okulunun açılmaması da güneşli bir günün gecesi olarak görülebilir. Keyfi biçimde el konulan mülkün kısmen iadesi de öyle. Oysa baharda gündüz ile gece o denli farklı olmuyor; ayrıca bahar kesin gelir, pastırma yazı gibi “bazen hiç görünmez” diye bir şey söz konusu değildir.

Bu önceden kestirilemeyen sürprizli “baharları”, “pastırmalı yazları” –artık ne diyeceksek!- epeyce yaşamış biri olarak şüpheli olmamam kolay değil. Ama kendi deneyimlerim bir yana, geçenlerde bir okul kitabını karıştırırken çok tuhaf bir durumla karşılaştım. Bu kitaba göre meğerse azınlıklar sürekli bahar yaşamışlar. Durum şöyle imiş. (Ortaöğretim Tarih 10.sınıf, 2011).

Osmanlı Devleti Hristiyanların “kurtarıcısı ve koruyucusu” imiş, “hoşgörü” ve “tamamen tarafsız adalet” bunu sağlıyormuş (s.24), bu devlet “din ayırımı gözetmemiş” (s.26), “hoşgörü, din ve vicdan hürriyeti” devletin kuruluşundan beri hep var olmuştur (s.39), İstanbul “hoşgörünün simgesi” olmuştur (s.41), “etnik gruplar uzun yıllar barış içinde yaşamıştır” (s.62), “Müslüman olsun gayrimüslim olsun her bir fert eşit hak ve hukuka sahip olmuştur” (s.63), Devlet “gayrimüslimlere hoşgörü ile davranmış, ilişkilerinde serbest bırakmış... Ermeniler Türkleri kurtarıcı olarak görmüş... zaman içerisinde Ermenilere verilen haklar daha da genişletildi... yeni ayrıcalıklar verildi... hoşgörü ve özgürlüğün bir sonucu olarak Ermeniler Türklerle kaynaştı, ibadetlerini bile Türkçe yaptılar... Ermenilere verilen memurluklar göz önüne alınırsa Osmanlı idaresinin Ermeni topluma gösterdiği değer ve hoşgörü daha iyi anlaşılır” (s.64). Süryaniler de Bizans baskısından kurtarılmış, devlet “dinlerine karışmamış, hiçbir baskı ve zulüm yapmamıştır” (s.65). “Azınlıklar içerisinde en ayrıcalıklı yere sahip olanlar Rumlardı” (S.156). “Ortodokslar Osmanlı Devletinde hoşgörü ve millet anlayışı içinde her türlü haklara sahip olarak yaşamaya devam ettiler” (s.159). Tanzimat fermanı ile “Müslüman ve Hristiyan halkın ırz, namus, can ve mal güvenliği devletin güvencesi altında oldu” (s. 166). Islahat Fermanı ile “Müslüman olmayan halka din ve vicdan özgürlüğü sağlanacaktır... Kendi okul ve hastanelerini

açabilecekti” (s.171). Birinci Meşrutiyet’le “Herkes kanun ve devlet karşısında eşit haklara sahip oldu” (s.175). İkinci Meşrutiyet’le “memlekette büyük bir özgürlük ortamı oluştu” (s.182). Cumhuriyetle herkes “din, dil vb farkı gözetilmeden” zaten yeniden tam eşit.

Bu nasıl bir durumdur? Yıllarca haklar veriliyor, hoşgörü bağışlanıyor, hiç ayırım yapılmıyor, özgürlükler sağlanıyor, bütün bunlar ikide birde yeniden veriliyor, tazelenip güçlendirilip durmadan sunuluyor; ve sonra yeniden hak tanımak gereği duyuluyor! Belli ki “sağlanan”, “bağışlanan” hoşgörü, hak ve eşitlik çok özel hoşgörü hak ve eşitliktir: Durmadan verilen ama bir türlü sağlanmayan.

Asıl kaygı verici olan bu tür kitaplar yazan ve bunlara onay veren insanların çok olmasıdır. Geçmiş böyle algılayanlar, yapılmış olanları böyle gören ve yorumlayanlar azınlıkta kalanların hakkını hiç gözetebilir mi? Kendisini ve rolünü böyle gören, geçmişe böylesine öz güvenle, “hiç eksikimiz olmadı” havasıyla, hiç özeleştiri yapma ihtiyacı duymadan, hatta kibir ve yükseklik kompleksiyle “ötekine” böylesine bakanın sağlayacağı hak ve eşitlik yine böyle olacaktır: bir süre sonra yeniden sunmak gereği duyulacaktır. Empatinin ve eleştirel yaklaşımın bütünüyle eksik olduğu bir ortamda “hoşgörü” edebiyatı, baharın havasını değil kara kışın donunu çağırıştırıyor.

Azınlıklara “bir kez daha” sağlanan haklar bir kimlik mitosunu besler gibidir: “Hoşgörü alanında neymişiz! Bizim gibisi yokmuş!” Azınlıklar da bu girişimde figüran ve araç gibi.